

A birálat eredményét az 1910. évi egyházi főtanácson hirdetik ki; a birálatot pedig az E. K. Tanács által a kolozsvári unitárius Kollegiumban tanító felszentelt tanárok és lelkészek köréből, az E. K. Tanács által választott bíráló bizottság teljesíti.

Pályázhat minden felszentelt unitárius pap, kivéve az előbb említett Kollegiumban tanító tanárokat és papokat.

A pályaművek idegen kézzel irandók le és jeligével látandók el, szerző neve pedig külön borítékba zárandó s az a boríték a pályamunka jeligéjével látandó el.

A pályaművek 1910. évi május hó 1-ig posta útján az unitárius püspöki hivatalhoz küldendők be, később beérkezett művek pályázatra nem bocsáttatnak.

A pályamű a nyertes szerző tulajdona marad, de a „Keresztény Magvető” című unitárius folyóiratban kiadatik.

Nyomatásban már megjelent beszédek nem versenyezhetnek.

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt. 1909. évi szeptember hó 24.-én tartott üléséből.

Ferencz József
unitárius püspök.

Végh Mihály
titkár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Hausrath Adolf, a jeles theologus író 72 éves korában Heidelbergben aug. hónapban elhunyt. Egyike volt Németországon azoknak, kik a theologia és az általános műveltség közti egység szószólói — a Protestantenvereinnak Pfliedererrel együtt kiváló munkása, Hase Károly irányának méltó folytatója. Szépészeti érzék és a mellett lendületesség jellemzik iratait; nem a tudósoknak, hanem a művelt nagy közönségnek írt. Nevezetesebb művei, melyek mindenkor olvasóra találnak: „Neutestamentliche Zeitgeschichte”, mely több kiadást ért: „Strauss” két kötetben; „Rothe” két kötetben; „Luther”. Ezekon kívül Taylor György álnév alatt írt egy pár történelmi regényt is, mint „Antinous”, „Klythia”. 1906 óta, mikor a tanári széktől megvált, „Jésus und das neue Testament” című munkával foglalkozott, de ez befejezetlenül maradt. Hausrath fényes nevet hagy hátra a protestans irodalom történelmében.

Wendte W. Károly, „a szabadelvű vallásos gondolkozók nemzetközi tanácsának” Bostonban lakó titkára a nyáron több hetet

töltött Európában az 1910-iki Berlinben tartandó congressus előkészítése czéljából. Nehány napi angliai tartózkodás után Párist látogatta meg, hol Roberty lelkészszel, az Oratoire templom szónokával, báró Schicklerrel, a francia protestansok egyik vezető férfiával, Huttin abbéval, a modern katholicismus e bátor és tehetséges képviselőjével, Bonet-Maury prot. történelemíróval s több mással folytatott beszélgetést. Hollandián és Schweizon át Németországba vitte útja. Itt a Protestantenverein elnökével, dr. Schrader Károlylyal és a rokon egyetek képviselőivel megállapította főbb pontokban a congressus programját. Nagy és fontos kérdések kerülnek tárgyalás alá a congressuson. Felolvasással vagy beszéddel részt vesznek a többek közt Harnack, Troeltsch, Bousset, Rade, Naumann, Baumgarten, Groenewegen, Erdmans, Bonet-Maury, Montet, Ragaz. Wendte a legjobb reménnyel néz a berlini congressus elé; sőt az azután jövő, az 1913-iki congressusra nézve is megtette az előlépéseket, a francia liberalisok ohajával találkozva.

Loyson Hyacinthe ezelőtt negyven évvel prédikált utószor a párisi Notre-Dame templomban. Szabadelvű beszédekert mondott s ezért az egyházi hatóság elhallgattatta, a mint elhallgattatta előtte Lacordaire-t és utánna Didon abbét. Hyacinthe jelenleg a genfi egyik róm. kath. egyházközségnek a papja s még ma is birtokában van szónoki erejének és angolországi barátainak kilátásba helyezte, hogy a jövő tavaszkor el fog látogatni Londonba és prédikál az angol közönség előtt.

Abbot Ezra. Amerikai theologus. Harnack Adolf azt mondta róla: „Abbot neve mindig helyet foglal el a bibliai tanulmányok történetében“. 1819-ben született Maine államban. Görögül anyjától tanult, a ki annyira jártas volt e nyelvben, hogy az új szövetséget jól tudta olvasni. 1856-ban segédkönyvtárnok lett a Harvard egyetemen s 1872-ben az új szövetségi criticismus tanára. Doctori czimet a Harvard és Yale egyetemeken szerzett. Életét az ujszövetség szövegkritikájának szentelte. És ebben csaknem versenytárs nélkül állott Amerikában. Tanulmányozta az ujszövetséget és a korai keresztény iratokat s a szöveg tisztán látása mellett bé tudott hatolni az iratok szellemébe. Legnagyobb munkája az ujszövetség Tischendorf-féle görög szövegének nyolczadik kiadásához irt Prologomena. Az amerikai unitáriusoknak e tudós theologusa 1884-ben halt el.

Franklin Beniam, a XVIII-ik százban élt amerikai nagy ember, híres államférfiú vallásáról Lord Brougham ezeket jegyezte

fel: „A vallásos eszmék mindig foglalkoztatni látszottak szellemét. A vallásnak épp oly meleg védelmezője volt, mint a milyen barátja a szabadságnak. Az Isten hatalma, bölcsesége és jósága épp annyira gondolatában van, mint az emberiség jogai és boldogsága. A kegyes érzelmek nyilvánulnak mindenütt nála. E kitünő ember példája megtaníthatja a csufolkodókat az emberszeretet tisztelésére, másokat meg arra, hogy a vallás iránti tisztelet egészen összeillő a józan gyakorlati értelemmel. Franklin valóban kegyes érzelmű ember volt. S a menyire irataiból látszik, az unitarius iskolához tartozó keresztény... — Franklin 1774. ápr. 17.-én együtt imádkozott azokkal, kik Angliában az első unitárius templomot, az essex-streetit, megnyitották. S bár formalisan egy egyházhhoz sem csatlakozott, de egész életén keresztül legjobb barátságot tartott fenn Dr. Priestleyvel és Price-al, az angol unitarius mozgalom vezetőivel. Halála előtt nem sok idővel hitvallását ezekben foglalta össze: „Hiszek egy Istenben, a világegyetem teremtőjében; hiszem, hogy az ő gondviselése kormányozza a világot; hogy őt imádni kell; s hogy a legtehetségesebb szolgálat, melyet néki nyújthatunk, ha jót teszünk az ő többi gyermekeivel; hiszem, hogy az ember lelke halhatatlan és a jelen életben való magaviselete igazságosan fog a jövő életben megítéltetni. Ezeket tartom minden józan vallás lényeges pontjainak. A mi a Názárethi Jézust illeti, úgy gondolom, hogy az ő erkölcsi rendszere és vallása, úgy a mint ő hátrahagyta, a legjobb, melyet valaha látott a világ vagy látni fog; de úgy fogom fel, hogy azt rontó változtatások érték. Nekem az angolországi jelenlegi disszidentek legtöbbszörével kétségem van az ő istensége iránt; habár ez oly kérdés, melyre nézve én nem dogmatizálok, mivel nem tanulmányoztam azt és szükségtelennek is vélem, hogy most azzal foglalkozzam, mikor nem sokára azt várhatom, hogy megismerhetem az igazságot kevesebb fáradsággal“.

Választás és kinevezés. Váry Albert székelyudvarhelyi lelkész, folyóiratunknak, theologiai tanulmányairól ismert munkatársát az ideai egyházi főtanács a kolozsvári főgymnasiumhoz vallástanárnak választotta meg. — A székelyudvarhelyi papságra a megejtett választás után a főtiszt. püspök ur *Böloni* Vilmos sepsi-kőröspataki lelkész nevezte ki, socialis tanulmányokat író munkatársunkat. — A kolozsvári egyházköztségbe, *Csifó* Salamon lelkész-tanár a theologia ujrászervezetével teljesen átmenvén a tanárságra, hitoktató-lelkésznek választás után *Ürmösi* Károly hom.-jánosfalvi lelkész nevezetett ki, az ifjabb generatiónak egyik törekvő, munkás tagja.

Értesítők. A kolozsvári unitárius kollégium értesítője az 1908—1909-i iskolai évről. Szerkesztette dr. *Gál* Kelemen igazgató, a theologiai részt dr. *Boros* György dékán. Az értesítőt *Pálfi* Márton tanár tartalmas czikke nyitja meg, a melyben „a latin nyelvnek az új módszer szerint való tanítása“ körül szerzett tapasztalatait mondja el. Ez a módszer a latint az élő nyelvek módjára, gyakorlati uton akarja taníttatni és megkedveltetni s a főgymnasiumban használt vezérkönyv egy kis római fiúnak Sextusnak életörténetén vezet végig a tanulót. A könyvecske igen szerencsésen állandó érdeklődést tud tartani s játszva tanulták. Módszere szerencsés közepút a régi száraz grammatizáló s a modern, de nem mindenben jó direkt módszer között, mert magát a nyelvet használja fel a tanítás eszközüül, de nem

hirdeti, hogy alapos nyelvtani ismeret nélkül is lehet boldogulni s szabad kezét ad a tanárnak, hogy a tanításba annyi életet vigyen be, a mennyit akar, tud s kibír. Pálfi elmondja érdekes tapasztalatait, példákat is ad elért, szép eredményéről, de kiemeli a tanítás e módjának két nagy nehézségét: a tanulók különböző felfogó és értelmi képességének nagy különbségét s az összes tanulók folytonos, élénk részvétellel menő tanítása miatt a fegyelmzés bajosságát. Annyit bizonyosnak tart, hogy „ezzel a módszerrel a latinnyelv nem lesz többé réme az iskolának s ugyanazt és ugyanakkora eredményt könnyebben, szebben, élvezetesebben, tanár és tanítvány igaz gyönyörűségére lehet elérni. — Dr. Boros György „Uj theologia és unitarizmus“ czímen elmélkedik a pap feladatairól a haladó tudomány kívánatai mellett. Nagy igazságot mond ki az uj theologia abban, hogy „a jövő papjával nem fognak megelégedni, ha csak theológiát s annak különböző csoportjait, a filozófiát s annak rendszereit ismeri, hanem megkövetelik tőle, hogy az embert s annak összes egyéni és egyetemes viszonyait ismerje, értse és irányítani tudja.“ Erre kell törekedni az uj unitarizmusnak is. — Az iskolai év megnyitása a theológián 1908. szeptember 10.-én, a főgymnasiumban szeptember 6.-án történt. A theológián a négy éven volt 13 hallgató. Papjelölt volt 14, kik közül évközben 8 foglalt el állást. Külföldön az idén — sajnos — senki sem tanult, mert az ösztöndíjakra nem volt jelentkező. — A főgymnasiumban a vallás tanári állás végleges szervezése befejeződött s az 1898-ban kötött állami szerződés kedvező módosítása folyamatban van. A tanárok lakáspénzének ügye rendezést nyert. Az 1888-ban végzetek 20 éves találkozójuk alkalmával régi alapítványukat 310 koronával gyarapították. Gyarapodtak más alapok is. Fölvettek 325 nyilvános- és 16 magántanulót. Ezekből vizsgázott 310 rendes és 15 magántanuló. (Ezekből unitárius 156.) Az érettségi vizsgálatok június 25—30 napjain folytak le. Jelesen vizsgázott 5, jól 5, egyszerűen 21, javítóra utasítottak 9-et. Egy évre bukott 4. Az intézetben lakott 162 tanuló, közülök unitárius 125. Az ifjuság egy része az év folyamán nagyobb kirándulást tett Budapest, Fiume, Pola felé. (tr.) — A *székelykereszturi unitárius gymnasium értesítője*. Szerkesztette Pap Mózes igazgató. Az értesítő elején az igazgató iskolai évet megnyitó beszéde áll, melyben a tanulóknak szívükre köti, hogy kiválóbb tanulótársaikra ne irigykedjenek, hanem hozzájuk hasonlók igyekezzenek lenni és a vallás, az igazi hit áldásairól szól. *Szolga* Ferencz a természetrajzi oktatásról szóló értekezésében a szépérzék fejlesztésére irányítja a figyelmet. A természetrajzi oktatás bő anyagot nyújt a szép szemléltetésére. „Demeter János emlékezetében“ Pap M. a gymnasium régi jóltevőjének áldoz hálás kegyelettel. Az intézetbe beiratott 204 tanuló, vizsgát tett 191 tanuló. Közülök unitárius 103. Jelesen tanult 5, jól 32, elégségesen 93. (t.)

Gyász hírek. Péterfi Lőrincz kir. járásbirósági irodatiszt aug. 13-án életének 44-ik évében Háromszék megyében Nagyajtán rovid szenvedés után megszünt élni. Az egyházi és községi közügyeknek egy lelkes munkása hunyt el benne. Halálát gyászolják szülei, id. Péterfi Sándor birtokos és neje, testvérei ifj. Péterfi Sándor birtokos és Péterfi Albert székelykereszturi járásbíró és számos rokon. — Pap Mózes székelykereszturi gymn. igazgatót és nejét fájdalmas veszteség érte szeretett kis fiok *Pap András* sept. 9-én történt halálában. — *Vári Elek*né Ferenczi Ilonka életének 27-ik, boldog házasságának 4-ik évében sept. 14-én, hosszas szenvedés után, Medeséren örökre elaludt. Ferenczi Áron medeséri lelkész teányát veszttette az elköltözöttben.